การพัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบทของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2

Development of a Model for Enhancing Contextual Academic Leadership of School Administrators under Mae Hong Son Primary Educational Service Area Office 2

นพพร เดชชิต

Nopporn Detchit

ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2

Director Mae Hong Son Primary Educational Service Area 2

*Corresponding Author Email: nopporn.det@gmail.com

Received: 15 July 2026 Revised: 16 August 2026 Accepted: 16 August 2026

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบ ความต้องการจำเป็น และแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบทของผู้บริหารสถานศึกษา 2. เพื่อสร้างและตรวจสอบคุณภาพรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบทของผู้บริหารสถานศึกษา 3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบทของผู้บริหารสถานศึกษา และ 4. เพื่อประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบทของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นการวิจัยเชิงผสมผสานระหว่างเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ มีเครื่องมือในการวิจัย ประกอบด้วย แบบประเมินองค์ประกอบและตัวชี้วัด แบบสอบถามสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ แบบสัมภาษณ์ แบบประเมินคุณภาพร่างรูปแบบ รูปแบบการพัฒนา แบบประเมินตามรูปแบบ และแบบประเมิน รูปแบบ โดยมีกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้เชี่ยวชาญประเมินองค์ประกอบ 15 คน ผู้เชี่ยวชาญสัมภาษณ์แนวทาง 5 คน ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบรูปแบบ 10 คน และผู้บริหารสถานศึกษา 150 คน ที่มาจากการเลือกแบบเจาะจง แล้วนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากเครื่องมือการวิจัยมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดัชนีความต้องการจำเป็น (PNI) คะแนนพัฒนาการสัมพัทธ์ ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพมาวิเคราะห์แบบเชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบทของผู้บริหารสถานศึกษามี 5 องค์ประกอบ 30 ตัวชี้วัด มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$= 4.78, S.D. = 0.41) สภาพปัจจุบันอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}$= 3.13, S.D. = 0.54) สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$= 4.62, S.D. = 0.33) ดัชนีความต้องการจำเป็นเท่ากับ 0.48 2) รูปแบบการพัฒนามี 6 องค์ประกอบ ขั้นตอนการพัฒนา 5 ขั้น และสาระการพัฒนา 7 ประเด็น โดยคุณภาพร่างรูปแบบอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$= 4.49, S.D. = 0.50) 3) ผลการทดลองใช้รูปแบบพบว่าผู้บริหารมีภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบทอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$= 4.36, S.D. = 0.53) ความสามารถในการพัฒนานวัตกรรมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$= 4.35, S.D. = 0.53) และคุณภาพนวัตกรรมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$= 4.20, S.D. = 0.55) คุณภาพการบริหารงานวิชาการเชิงบริบทพบว่ามีคะแนนเท่ากับ 65.34 อยู่ในระดับสูง และ 4) ผลการประเมินรูปแบบอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$= 4.48, S.D. = 0.52)

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำทางวิชาการ, การพัฒนารูปแบบ, นวัตกรรมการบริหารงานวิชาการ

Abstract

This research consists purposes were 1. to investigate the components, priority needs and development guidelines for context-based instructional leadership among school administrators 2. to develop and validate the quality of a context-based instructional leadership development model for school administrators 3. to implement the developed model and 4. to evaluate the effectiveness of the model. This study employed a mixed-methods research design, integrating quantitative and qualitative approaches. The research instruments consisted of a component and indicator assessment form, a questionnaire on current and desirable conditions, an interview protocol, a draft model quality assessment form, the development model, a model-based assessment form and a model evaluation form. The target groups included 15 experts who evaluated the components, 5 experts who were interviewed regarding development guidelines, 10 experts who validated the model and 150 school administrators. All participants were selected through purposive sampling. The quantitative data collected from the research instruments were analyzed using descriptive statistics, including percentage, mean, standard deviation, the Priority Needs Index (PNI) and Relative Gain Score. The qualitative data were analyzed using content analysis. The findings revealed that 1) contextual academic leadership of school administrators consisted of 5 components and 30 indicators. The overall appropriateness was at the highest level ($\bar{x}$= 4.78, S.D. = 0.41). The current condition was at a moderate level ($\bar{x}$= 3.13, S.D. = 0.54), while the desirable condition was at the highest level ($\bar{x}$= 4.62, S.D. = 0.33), with a PNI of 0.48. 2) The development model consisted of 6 components, 5 development steps and 7 development content areas. The overall quality of the draft model was at a high level ($\bar{x}$= 4.49, S.D. = 0.50). 3) The implementation results showed that school administrators' contextual academic leadership, ability to develop innovation and innovation quality were at high levels ($\bar{x}$= 4.36, 4.35 and 4.20, respectively). The quality of contextual academic administration had a score of 65.34, which was at a high level and 4) The overall evaluation of the development model was at a high level ($\bar{x}$= 4.48, S.D. = 0.52).

Keywords: Academic Leadership, Model Development, Academic Administration Innovation

บทนำ

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นฐานสำคัญในการพัฒนาคนและการยกระดับความสามารถในการแข่งขันของประเทศ โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ สมรรถนะ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ สามารถดำรงชีวิตท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีได้อย่างมีคุณภาพ นโยบายการศึกษาของไทยให้ความสำคัญการยกระดับคุณภาพผู้เรียนควบคู่การลดความเหลื่อมล้ำและสร้างโอกาสทางการศึกษาอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2564ก, น.5; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565, น.8) สอดคล้องกับ OECD (2019, p.4) ได้เสนอว่า ระบบการศึกษาที่มีคุณภาพต้องพัฒนาสมรรถนะ

ผู้เรียนพร้อมกับลดช่องว่างระหว่างผู้เรียนและสถานศึกษาที่มีบริบทแตกต่างกัน ดังนั้นการพัฒนาคุณภาพการศึกษาจึงต้องคำนึงถึงเงื่อนไขเชิงบริบทที่ส่งผลต่อโอกาสและผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละกลุ่ม

ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการแปลงนโยบายสู่การปฏิบัติ การกำหนดทิศทางทางวิชาการ การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ การนิเทศภายใน การพัฒนาครู การใช้ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจและการสร้างระบบสนับสนุนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ภาวะผู้นำทางวิชาการจึงเป็นสมรรถนะสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาโดยเฉพาะยุคที่โรงเรียนต้องเผชิญความเปลี่ยนแปลงในด้านนโยบาย เทคโนโลยี ความคาดหวังของชุมชน และความแตกต่างของผู้เรียน (สุกัญญา แช่มช้อย, 2565, น.178; รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ และคณะ, 2567, น.594) อย่างไรก็ตามภาวะผู้นำทางวิชาการไม่สามารถใช้ในลักษณะเดียวกันทุกโรงเรียนได้เพราะบริบทของสถานศึกษานั้นมีความแตกต่างกันด้านที่ตั้ง ทรัพยากร บุคลากร ผู้เรียน ชุมชน ภาษา วัฒนธรรม และความพร้อมในการพัฒนา สอดคล้องกับ Hallinger (2018, p.12) Hallinger & Heck (2010, p.661) Leithwood, Harris, & Hopkins (2020, p.8) ที่ว่าบริบทโรงเรียนมีผลต่อการกำหนดทิศทาง การบริหารงานวิชาการ การพัฒนาครู และผลลัพธ์ของผู้เรียน

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 เป็นพื้นที่ที่มีลักษณะเฉพาะทางด้านภูมิประเทศ พื้นที่สูง ความห่างไกล ชายแดน ความหลากหลายทางภาษา วัฒนธรรม ชาติพันธุ์ ขนาดโรงเรียน และข้อจำกัดด้านทรัพยากร ปีการศึกษา 2567 มีโรงเรียนในสังกัดรวม 176 โรงเรียน เป็นโรงเรียนหลัก 166 โรงเรียน และโรงเรียนสาขา 10 โรงเรียน มีโรงเรียนขนาดเล็กจำนวนมากและนักเรียนพักนอนจำนวนสูง สภาพดังกล่าวส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการ การนิเทศ การพัฒนาครูและการดูแลช่วยเหลือผู้เรียน รวมทั้งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และมัธยมศึกษาปีที่ 3 ยังต่ำกว่าระดับประเทศทุกสาระ สะท้อนความต้องการจำเป็นในการพัฒนาระบบบริหารงานวิชาการที่เหมาะสมกับบริบท สอดคล้องกับสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2564ข, น.45; 2566, น.105) UNESCO (2023, p.154) และ OECD (2018, p.27) ให้ความสำคัญกับการสนับสนุนโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกลและกลุ่มผู้เรียนที่เสียเปรียบด้วยระบบที่ยืดหยุ่นและตอบสนองบริบทจริง

ดังนั้น จากสภาพปัญหาดังกล่าวการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาในพื้นที่ที่มีบริบทแตกต่างกันจึงไม่ควรจำกัดอยู่ที่การเพิ่มพูนความรู้ด้านการบริหารงานทั่วไป แต่ควรพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบท เพื่อให้ผู้บริหารสามารถวิเคราะห์สภาพจริงของโรงเรียน แปลงนโยบายและจุดเน้นของเขตพื้นที่สู่การปฏิบัติ ออกแบบการบริหารงานวิชาการ พัฒนาครู ใช้ข้อมูลและเทคโนโลยีสนับสนุนการเรียนรู้ และสร้างนวัตกรรมการบริหารที่ตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการจำเป็นของผู้เรียน ครู และชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับ Tintore & Gairín (2022, p.20) Moreno-Medina (2024, p.126) ได้เสนอแนะว่าการพัฒนาผู้นำในบริบทที่ท้าทายควรเป็นการพัฒนาเฉพาะทางที่สอดคล้องกับความต้องการของโรงเรียนแต่ละบริบท ผู้วิจัยจึงได้พัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบทของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 เพื่อใช้เป็นแนวทางยกระดับคุณภาพงานวิชาการและผลลัพธ์ของผู้เรียนเพื่อให้เหมาะสมกับบริบทที่แตกต่างกัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบ ความต้องการจำเป็น และแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบทของผู้บริหารสถานศึกษา
2. เพื่อสร้างและตรวจสอบคุณภาพรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบทของผู้บริหารสถานศึกษา
3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบทของผู้บริหารสถานศึกษา
4. เพื่อประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบทของผู้บริหารสถานศึกษา

การทบทวนวรรณกรรม

1. บริบทของพื้นที่และความจำเป็นในการบริหารงานวิชาการเชิงบริบท สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 มีลักษณะพื้นที่ส่วนใหญ่จะเป็นภูเขาสูง ห่างไกล มีโรงเรียนกระจายตัวใน 3 อำเภอ มีความหลากหลายด้านภาษา วัฒนธรรม ชาติพันธุ์ ฐานะทางเศรษฐกิจ และมีโอกาสในการเข้าถึงบริการทางการศึกษาน้อย สภาพดังกล่าวทำให้การบริหารงานวิชาการไม่สามารถใช้แนวทางเดียวกับทุกโรงเรียนแต่ต้องคำนึงถึงข้อจำกัดด้านการเดินทาง งบประมาณ บุคลากร เทคโนโลยี และการเข้าถึงการพัฒนาวิชาชีพของครู การพัฒนาผู้บริหารต้องอยู่บนฐานความเข้าใจบริบทโรงเรียนเมือง โรงเรียนชนบท โรงเรียนพื้นที่สูง และโรงเรียนพื้นที่พิเศษ เพื่อให้การบริหารงานวิชาการตอบสนองต่อสภาพที่แท้จริงของสถานศึกษา (องค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565, น.1; สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2, 2566, น.4-9; World Bank, 2024, p.27) บริบทสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 จำแนกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ โรงเรียนเมือง โรงเรียนชนบท โรงเรียนพื้นที่สูง และโรงเรียนพื้นที่พิเศษ

2. การบริหารสถานศึกษาเชิงบริบท เป็นการบริหารที่ตั้งอยู่บนความเข้าใจสภาพจริงของสถานศึกษา พื้นที่ ผู้เรียน ครอบครัว ชุมชน วัฒนธรรม ภาษา ทรัพยากรและข้อจำกัดเฉพาะของแต่ละโรงเรียน เปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องในพื้นที่มีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย วางแผน จัดหลักสูตร จัดการเรียนรู้ ใช้ทรัพยากรและติดตามผลอย่างยืดหยุ่น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559, น.85; วิทยา จันทร์ศิลา, 2561, น.47; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2565, น.3) แนวคิดสอดคล้องกับมุมมองของ OECD (2018, pp.13-15) Fullan et al. (2020, p.18) และ Brauckmann-Sajkiewicz & Pashiardis (2022, p.1) เห็นว่าการบริหารสถานศึกษาไม่ควรใช้แนวทางเดียวกับทุกโรงเรียน แต่ต้องปรับให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียน การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่และเงื่อนไขเฉพาะของสถานศึกษา ทั้งนี้การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา แบ่งเป็น 7 ประการ ได้แก่ 1) การบริหารหลักสูตรสถานศึกษา 2) การจัดการเรียนรู้ 3) การพัฒนาสื่อและแหล่งเรียนรู้ 4) การวัดและประเมินผล 5) การนิเทศการจัดการเรียนรู้ 6) การวิจัยและพัฒนาคุณภาพการศึกษา และ 7) การประกันคุณภาพภายใน

3. ภาวะผู้นำทางวิชาการนับเป็นบทบาทสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาในการขับเคลื่อนคุณภาพงานวิชาการ ครู การจัดการเรียนรู้และผลลัพธ์ของผู้เรียนอย่างเป็นระบบโดยผู้บริหารจะต้องสามารถกำหนดทิศทางและเป้าหมายทางวิชาการ บริหารหลักสูตรและการเรียนรู้ นิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล ส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ และการพัฒนาครูให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน (กาญจนา แสงสารพันธ์, 2562, น.6-7; วนิดา เชื้อคมตา, 2566, น.11; Robinson, 2011, p.45) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้สะท้อนว่าองค์ประกอบดังกล่าวนี้เป็นฐานสำคัญของการพัฒนาผู้บริหาร ให้สามารถนำงานวิชาการไปสู่การปฏิบัติจริง และส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียน ประเด็นนี้ใช้เป็นฐานการกำหนดองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบท 5 ด้าน ได้แก่ การกำหนดทิศทางทางวิชาการ การบริหารหลักสูตรและการเรียนรู้ การนิเทศและประเมินผล การเสริมสร้างบรรยากาศทางวิชาการ และการพัฒนาครูและชุมชนแห่งการเรียนรู้

4. การพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบทเป็นกระบวนการเสริมสร้างความรู้ ทักษะ และสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาให้สามารถใช้ภาวะผู้นำทางวิชาการได้อย่างสอดคล้องกับสภาพจริงของโรงเรียน โดยเริ่มจากการวิเคราะห์บริบทและความต้องการจำเป็นของสถานศึกษา จากนั้นจึงพัฒนาความรู้ความเข้าใจ ทดลองประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานจริง การนิเทศติดตามอย่างต่อเนื่องและประเมินผลการพัฒนาเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงอย่างเป็นระบบ (วิเชียร ทองคลี่, 2560, น.17; สุธินี ฤกษ์ขำ, 2560, น.19; วาสนา บุญมาก, 2562, น.19; Knight, 2018 pp.1-20) ผลการสังเคราะห์พบว่ากระบวนการพัฒนา 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) รู้บริบท 2) เติมภาวะผู้นำ 3) ออกแบบวิชาการ 4) หนุนเสริม และ 5) สกัดนวัตกรรม เพื่อให้ผู้บริหารสามารถเชื่อมโยงการเรียนรู้

กับการปฏิบัติจริง ออกแบบแนวทางการบริหารงานวิชาการอย่างเหมาะสม และพัฒนานวัตกรรมที่สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา

5. นวัตกรรมการบริหารงานวิชาการเป็นแนวทาง กระบวนการหรือรูปแบบใหม่ที่ผู้บริหารสถานศึกษานำมาใช้พัฒนางานวิชาการให้มีประสิทธิภาพ มุ่งยกระดับหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ การนิเทศ การวัดและประเมินผล การใช้ข้อมูล เทคโนโลยีและการพัฒนาครูให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562, น.1-5; Fullan & Quinn, 2016, pp.1-16) นวัตกรรมจึงต้องมีลักษณะเป็นระบบ มีความยืดหยุ่น สามารถปรับใช้ได้ตามบริบทเฉพาะของแต่ละโรงเรียน ภายใต้การมีส่วนร่วมของครูและผู้เกี่ยวข้อง รวมถึงการใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ในการตัดสินใจเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของนวัตกรรม (OECD, 2019, pp.3-5) การสังเคราะห์พบว่าขั้นตอนการพัฒนานวัตกรรม ได้แก่ 1) วิเคราะห์บริบทและปัญหา 2) กำหนดเป้าหมายพัฒนา 3) ออกแบบและสร้างนวัตกรรม 4) ทดลองใช้นวัตกรรม และ 5) ประเมินและเผยแพร่

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ (Mixed Methods) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ประกอบด้วย

1.1 ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบ ความต้องการจำเป็น และแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบทของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 150 คน ผู้เชี่ยวชาญประเมินองค์ประกอบภาวะผู้นำ จำนวน 15 คน และผู้เชี่ยวชาญในการสัมภาษณ์แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำ จำนวน 5 คน

1.2 ระยะที่ 2 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบทของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบรูปแบบ จำนวน 10 คน

1.3 ระยะที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบทของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) จำนวน 150 คน

1.4 ระยะที่ 4 การประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบทของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) จำนวน 150 คน

2. เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ ประกอบด้วย

2.1 แบบประเมินองค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบท แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบประเมิน ลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ ตอนที่ 2 องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบท 5 ประเด็น ได้แก่ 1) การกำหนดทิศทางทางวิชาการ 2) การบริหารหลักสูตรและการเรียนรู้ 3) การนิเทศและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ 4) การเสริมสร้างบรรยากาศทางวิชาการ และ 5) การพัฒนาครูและชุมชนแห่งการเรียนรู้ ลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ ลักษณะเป็นแบบปลายเปิด ผู้วิจัยนำแบบประเมินหาคุณภาพเครื่องมือโดยเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ตรวจสอบ

ความสอดคล้องของเนื้อหา (IOC) พบว่า มีค่าระหว่าง 0.60-1.00 จำนวน 30 ข้อ และนำไปทดลองใช้กับผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 30 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย พบว่ามีอำนาจจำแนกระหว่าง 0.46–0.72 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.91

2.2 แบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบท แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบประเมิน ลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ ตอนที่ 2 องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบท 5 ประเด็น ได้แก่ 1) การกำหนดทิศทางทางวิชาการ 2) การบริหารหลักสูตรและการเรียนรู้ 3) การนิเทศและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ 4) การเสริมสร้างบรรยากาศทางวิชาการและ 5) การพัฒนาครูและชุมชนแห่งการเรียนรู้ ลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ แต่ละข้อใช้ตอบทั้งสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์เพื่อให้สามารถเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติที่เป็นอยู่กับระดับที่คาดหวังหรือควรพัฒนาในอนาคต และตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ ลักษณะเป็นแบบปลายเปิด ผู้วิจัยนำแบบประเมินหาคุณภาพเครื่องมือโดยเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหา (IOC) พบว่า มีค่าระหว่าง 0.60-1.00 จำนวน 30 ข้อ และนำไปทดลองใช้กับผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 30 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย พบว่า มีอำนาจจำแนกระหว่าง 0.42–0.79 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.94

2.3 แบบสัมภาษณ์แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบท แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ ตอนที่ 2 ประเด็นข้อคำถาม จำนวน 10 ประเด็น และตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ ลักษณะเป็นแบบปลายเปิด นำแบบประเมินเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง และนำไปทดลองใช้กับผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 30 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย เพื่อหาข้อบกพร่องและนำไปปรับปรุงให้มีความถูกต้องและสมบูรณ์

2.4 รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบทของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย หลักการ แนวคิดทฤษฎี วัตถุประสงค์ สาระการพัฒนา ขั้นตอนการพัฒนา และการวัดและประเมินผล

2.5 แบบประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบท แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบประเมิน ลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ ตอนที่ 2 องค์ประกอบรูปแบบ 6 ประเด็น ได้แก่ หลักการ แนวคิดทฤษฎี วัตถุประสงค์ สาระการพัฒนา ขั้นตอนการพัฒนา และการวัดและประเมินผล ลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ ลักษณะเป็นแบบปลายเปิด ผู้วิจัยนำแบบประเมินหาคุณภาพเครื่องมือโดยเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหา (IOC) พบว่า มีค่าระหว่าง 0.60-1.00 จำนวน 24 ข้อ

2.6 แบบประเมินภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบท แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้รับการประเมิน ลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ ตอนที่ 2 องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบท 5 ประเด็น ได้แก่ 1) การกำหนดทิศทางทางวิชาการ 2) การบริหารหลักสูตรและการเรียนรู้ 3) การนิเทศและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ 4) การเสริมสร้างบรรยากาศทางวิชาการ และ 5) การพัฒนาครูและชุมชนแห่งการเรียนรู้ ลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ ลักษณะเป็นแบบปลายเปิด ผู้วิจัยนำแบบประเมินหาคุณภาพเครื่องมือโดยเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหา (IOC) พบว่า มีค่าระหว่าง 0.60-1.00 จำนวน 30 ข้อ และนำไปทดลองใช้กับผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 30 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย พบว่า มีอำนาจจำแนกระหว่าง 0.42-0.79 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.94

2.7 แบบประเมินความสามารถในการพัฒนานวัตกรรมการบริหารงานวิชาการเชิงบริบท แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้รับการประเมิน ลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ ตอนที่ 2 องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบท 5 ประเด็น ได้แก่ 1) วิเคราะห์บริบทและปัญหา 2) กำหนดเป้าหมายพัฒนา 3) ออกแบบและสร้างนวัตกรรม 4) ทดลองใช้นวัตกรรม และ 5) ประเมินและเผยแพร่ ลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ ลักษณะเป็นแบบปลายเปิด

ผู้วิจัยนำแบบประเมินหาคุณภาพเครื่องมือโดยเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหา (IOC) พบว่ามีค่าระหว่าง 0.60-1.00 จำนวน 24 ข้อ และนำไปทดลองใช้กับผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 30 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย พบว่ามีอำนาจจำแนกระหว่าง 0.35-0.78 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.96

2.8 แบบประเมินคุณภาพการบริหารงานวิชาการเชิงบริบท แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้รับการประเมิน ลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ ตอนที่ 2 องค์ประกอบคุณภาพการบริหารงานวิชาการเชิงบริบท 7 ประเด็น ได้แก่ 1) การบริหารหลักสูตรสถานศึกษา 2) การจัดการเรียนรู้ 3) การพัฒนาสื่อ และแหล่งเรียนรู้ 4) การวัดและประเมินผล 5) การนิเทศการจัด การเรียนรู้ 6) การวิจัยและพัฒนาคุณภาพการศึกษาและ 7) การประกันคุณภาพภายใน ลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ ลักษณะเป็นแบบปลายเปิด ผู้วิจัยนำแบบประเมินหาคุณภาพเครื่องมือโดยเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหา (IOC) พบว่า มีค่าระหว่าง 0.60-1.00 จำนวน 35 ข้อ และนำไปทดลองใช้กับผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 30 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย พบว่า มีอำนาจจำแนกระหว่าง 0.44-0.82 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.89

2.9 แบบประเมินคุณภาพนวัตกรรมการบริหารงานวิชาการเชิงบริบท แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้รับการประเมินและนวัตกรรม ลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ ตอนที่ 2 องค์ประกอบคุณภาพนวัตกรรมการบริหารงานวิชาการเชิงบริบท 8 ประเด็น ได้แก่ 1) ชื่อเรื่อง 2) ความเป็นมาและความสำคัญ 3) วัตถุประสงค์ 4) แนวคิด หลักการหรือทฤษฎี 5) กระบวนการพัฒนา 6) ผลการใช้นวัตกรรม 7) บทเรียนที่ได้รับและ 8) การเผยแพร่หรือขยายผล ลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ ลักษณะเป็นแบบปลายเปิด ผู้วิจัยนำแบบประเมินหาคุณภาพเครื่องมือโดยเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหา (IOC) พบว่า มีค่าระหว่าง 0.60-1.00 จำนวน 30 ข้อ

2.10 แบบประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบท แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้รับการประเมินและนวัตกรรม ลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ ตอนที่ 2 องค์ประกอบรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบท 5 ประเด็น ได้แก่ 1) ความเป็นประโยชน์ 2) ความเป็นไปได้ 3) ความเหมาะสม 4) ความถูกต้อง และ 5) ความรับผิดชอบ ลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ ลักษณะเป็นแบบปลายเปิด ผู้วิจัยนำแบบประเมินหาคุณภาพเครื่องมือโดยเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหา (IOC) พบว่ามีค่าระหว่าง 0.60-1.00 จำนวน 20 ข้อ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ ประกอบด้วย

3.1 ระยะที่ 1 เก็บรวบรวมข้อมูลโดย 1) นำองค์ประกอบและตัวชี้วัดภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบท เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 15 คน เพื่อประเมิน 2) สอบถามสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบทจากผู้บริหารสถานศึกษา 150 คน และ 3) สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ 5 คน เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบท

3.2 ระยะที่ 2 เก็บรวบรวมข้อมูลโดยจัดทำร่างรูปแบบ และเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 10 คน เพื่อประเมินคุณภาพร่างรูปแบบ

3.3 ระยะที่ 3 เก็บรวบรวมข้อมูลโดยทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบทกับผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 150 คน แบ่งเป็น 4 ประเภท ได้แก่ โรงเรียนเมือง 20 คน โรงเรียนชนบท 66 คน โรงเรียนพื้นที่สูง 60 คน และโรงเรียนพื้นที่พิเศษ 4 คน และประเมินผลการทดลองใช้รูปแบบ

3.4 ระยะที่ 4 เก็บรวบรวมข้อมูลโดยผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 150 คน ทำการประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบทของผู้บริหารสถานศึกษา

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กับกลุ่มเป้าหมาย และการรวบรวมข้อมูลเอกสารต่างๆ มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอแบบพรรณนาวิเคราะห์ และ 2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการแจกแบบสอบถาม และแบบประเมินมาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมทางสถิติทางการวิจัยเพื่อหาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และคะแนนพัฒนาการสัมพัทธ์ (Relative Gain Score) และนำเสนอแบบตารางประกอบการพรรณนา

5. สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประมวลผลด้วยโปรแกรมสถิติสำเร็จรูป ประกอบด้วย ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดัชนีความต้องการจำเป็น (Priority Needs Index) โดย $PNI_{modifiled}$ และคะแนนพัฒนาการสัมพัทธ์ (Relative Gain Score)

ผลการวิจัย

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. การศึกษาองค์ประกอบ ความต้องการจำเป็น และแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบท

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการ ศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบท มี 5 องค์ประกอบ 30 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) การกำหนดทิศทางทางวิชาการ จำนวน 7 ตัวชี้วัด 2) การบริหารหลักสูตรและการเรียนรู้ จำนวน 6 ตัวชี้วัด 3) การนิเทศและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ จำนวน 5 ตัวชี้วัด 4) การเสริมสร้างบรรยากาศทางวิชาการ จำนวน 6 ตัวชี้วัด 5) การพัฒนาครูและชุมชนแห่งการเรียนรู้ จำนวน 6 ตัวชี้วัด ผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัด ผู้วิจัยสามารถจำแนกผลตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการประเมินองค์ประกอบและตัวชี้วัดภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบทของผู้บริหารสถานศึกษา

รายการ	ระดับการประเมิน		
	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย
1. การกำหนดทิศทางทางวิชาการ	4.75	0.45	มากที่สุด
2. การบริหารหลักสูตรและการเรียนรู้	4.80	0.41	มากที่สุด
3. การนิเทศและประเมินผลการจัดการเรียนรู้	4.81	0.40	มากที่สุด
4. การเสริมสร้างบรรยากาศทางวิชาการ	4.73	0.45	มากที่สุด
5. การพัฒนาครูและชุมชนแห่งการเรียนรู้	4.84	0.38	มากที่สุด
เฉลี่ย	**4.78**	**0.41**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลการประเมินองค์ประกอบและตัวชี้วัดภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบทของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$= 4.78, S.D. = 0.41) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด 5 ด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การพัฒนาครูและชุมชนแห่งการเรียนรู้ ($\bar{x}$= 4.84, S.D. = 0.38) รองลงมาคือการนิเทศและประเมินผลการจัดการเรียนรู้

($\bar{x}$= 4.81, S.D. = 0.40) การบริหารหลักสูตรและการเรียนรู้ ($\bar{x}$= 4.80, S.D. = 0.41) การกำหนดทิศทางทางวิชาการ ($\bar{x}$= 4.75, S.D. = 0.45) และการเสริมสร้างบรรยากาศทางวิชาการ ($\bar{x}$= 4.73, S.D. = 0.45) ตามลำดับ

การศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบทของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้วิจัยสามารถจำแนกผลตามตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการประเมินสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบท

รายการ	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI	ลำดับที่
	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย		
1. การกำหนดทิศทางทางวิชาการ	3.10	0.55	ปานกลาง	4.65	0.34	มากที่สุด	0.50	2
2. การบริหารหลักสูตรและการเรียนรู้	3.16	0.53	ปานกลาง	4.60	0.33	มากที่สุด	0.45	4
3. การนิเทศและประเมินผลการจัดการเรียนรู้	3.06	0.57	ปานกลาง	4.62	0.34	มากที่สุด	0.51	1
4. การเสริมสร้างบรรยากาศทางวิชาการ	3.21	0.51	ปานกลาง	4.58	0.33	มากที่สุด	0.43	5
5. การพัฒนาครูและชุมชนแห่งการเรียนรู้	3.10	0.57	ปานกลาง	4.63	0.33	มากที่สุด	0.50	3
เฉลี่ย	**3.13**	**0.54**	**ปานกลาง**	**4.62**	**0.33**	**มากที่สุด**	**0.48**	-

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการประเมินสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบทของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า สภาพปัจจุบันอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}$= 3.13, S.D. = 0.54) สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$= 4.62, S.D. = 0.33) โดยมีดัชนีความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) เท่ากับ 0.48 แสดงให้เห็นว่ามีความจำเป็นในการพัฒนาอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุดคือ การนิเทศและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ ($PNI_{modified}$ = 0.51) รองลงมาคือ การกำหนดทิศทางทางวิชาการ ($PNI_{modified}$ = 0.50) การพัฒนาครูและชุมชนแห่งการเรียนรู้ ($PNI_{modified}$ = 0.50) และการบริหารหลักสูตรและการเรียนรู้ ($PNI_{modified}$ = 0.45) ตามลำดับ

ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบทพบว่าผู้บริหารสถานศึกษาควรได้รับการพัฒนาให้สามารถวิเคราะห์ข้อมูลผู้เรียน ครู ผลสัมฤทธิ์ หลักสูตร ทรัพยากร ชุมชน ภาษา วัฒนธรรม และข้อจำกัดของพื้นที่ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดทิศทางทางวิชาการที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนแต่ละประเภท การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้เชื่อมโยงกับผู้เรียนและชุมชน พัฒนาครูผ่านการนิเทศ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ การใช้ข้อมูล สื่อ เทคโนโลยีและทรัพยากรให้เหมาะสมกับข้อจำกัดของพื้นที่

2. ผลการสร้างและตรวจสอบคุณภาพรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบทของผู้บริหารสถานศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการพัฒนามี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ แนวคิดทฤษฎี วัตถุประสงค์ สาระการพัฒนา ขั้นตอนการพัฒนา และการวัดและประเมินผล ขั้นตอนการพัฒนา มี 5 ขั้น ได้แก่ รู้บริบท เติมภาวะผู้นำ ออกแบบวิชาการ หนุนเสริม และสกัดนวัตกรรม สาระการพัฒนา 7 ประเด็นคือ บริบทและทิศทางวิชาการ หลักสูตรและการเรียนรู้ นิเทศและประเมินผล

บรรยากาศทางวิชาการ ชุมชนแห่งการเรียนรู้ เครือข่ายทางวิชาการ และนวัตกรรมการบริหาร ผลการตรวจสอบคุณภาพร่างรูปแบบปรากฏผลดังตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 ผลการประเมินคุณภาพรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบท

รายการ	ระดับการประเมิน		
	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย
1. หลักการ	4.53	0.53	มากที่สุด
2. แนวคิดทฤษฎี	4.40	0.51	มาก
3. วัตถุประสงค์	4.25	0.44	มาก
4. สาระการพัฒนา	4.59	0.51	มากที่สุด
5. ขั้นตอนการพัฒนา	4.62	0.51	มากที่สุด
6. การวัดและประเมินผล	4.33	0.49	มาก
เฉลี่ย	**4.49**	**0.50**	**มาก**

จากตารางที่ 3 พบว่า ผลการประเมินคุณภาพรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบทพบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$= 4.49, S.D. = 0.50) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ ขั้นตอนการพัฒนา ($\bar{x}$= 4.62, S.D. = 0.51) รองลงมาคือ สาระการพัฒนา ($\bar{x}$= 4.59, S.D. = 0.51) และหลักการ ($\bar{x}$= 4.53, S.D. = 0.53) ตามลำดับ

3. ผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบทของผู้บริหารสถานศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า การทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบทของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้วิจัยสามารถจำแนกผลการวิจัยได้ ดังนี้

3.1 ผลการประเมินภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบทของผู้บริหารสถานศึกษา

ตารางที่ 4 ผลการประเมินภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบท

รายการ	ระดับการประเมิน		
	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย
1. การกำหนดทิศทางทางวิชาการ	4.47	0.52	มาก
2. การบริหารหลักสูตรและการเรียนรู้	4.31	0.53	มาก
3. การนิเทศและประเมินผลการจัดการเรียนรู้	4.20	0.51	มาก
4. การเสริมสร้างบรรยากาศทางวิชาการ	4.35	0.52	มาก
5. การพัฒนาครูและชุมชนแห่งการเรียนรู้	4.43	0.52	มาก
เฉลี่ย	**4.36**	**0.53**	**มาก**

จากตารางที่ 4 พบว่า ผลการประเมินภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบทของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$= 4.36, S.D. = 0.53) เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบพบว่าองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การกำหนดทิศทางทางวิชาการ ($\bar{x}$= 4.47, S.D. = 0.52) รองลงมาคือการพัฒนาครูและชุมชนแห่งการเรียนรู้ ($\bar{x}$= 4.43, S.D. = 0.52) และการเสริมสร้างบรรยากาศทางวิชาการ ($\bar{x}$= 4.35, S.D. = 0.52)

3.2 ผลการประเมินความสามารถในการพัฒนานวัตกรรมการบริหารงานวิชาการเชิงบริบท

ตารางที่ 5 ผลการประเมินความสามารถในการพัฒนานวัตกรรมการบริหารงานวิชาการเชิงบริบท

รายการ	ระดับการประเมิน		
	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย
1. วิเคราะห์บริบทและปัญหา	4.54	0.51	มากที่สุด
2. กำหนดเป้าหมายพัฒนา	4.43	0.52	มาก
3. ออกแบบและสร้างนวัตกรรม	4.26	0.50	มาก
4. ทดลองใช้นวัตกรรม	4.36	0.52	มาก
5. ประเมินและเผยแพร่	4.13	0.49	มาก
เฉลี่ย	**4.35**	**0.53**	**มาก**

จากตารางที่ 5 พบว่า ผลการประเมินความสามารถในการพัฒนานวัตกรรมการบริหารงานวิชาการเชิงบริบทโดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$= 4.35, S.D. = 0.53) เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบพบว่าองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ วิเคราะห์บริบทและปัญหา ($\bar{x}$= 4.54, S.D. = 0.51) รองลงมาคือ กำหนดเป้าหมายพัฒนา ($\bar{x}$= 4.43, S.D. = 0.52) และทดลองใช้นวัตกรรม ($\bar{x}$= 4.36, S.D. = 0.52) ตามลำดับ

3.3 ผลการประเมินคุณภาพการบริหารงานวิชาการเชิงบริบทของผู้บริหารสถานศึกษา

ตารางที่ 6 ผลการประเมินคุณภาพการบริหารงานวิชาการเชิงบริบท

จำนวน	ก่อนพัฒนา			หลังพัฒนา			พัฒนาการ	ระดับพัฒนาการ
	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย		
150	3.13	0.57	ปานกลาง	4.35	0.58	มาก	65.34	สูง

จากตารางที่ 6 พบว่า ผลการประเมินคุณภาพการบริหารงานวิชาการเชิงบริบท โดยรวมก่อนพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}$= 3.13, S.D. = 0.57) และหลังพัฒนาอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$= 4.35, S.D. = 0.58) เมื่อพิจารณาคะแนนพัฒนาการสัมพัทธ์พบว่ามีคะแนนเท่ากับ 65.34 อยู่ในระดับพัฒนาการระดับสูง

3.4 ผลการประเมินคุณภาพนวัตกรรมการบริหารงานวิชาการเชิงบริบทของผู้บริหารสถานศึกษา

ตารางที่ 7 ผลการประเมินคุณภาพนวัตกรรมการบริหารงานวิชาการเชิงบริบท

รายการ	ระดับการประเมิน		
	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย
1. ชื่อเรื่อง	4.48	0.52	มาก
2. ความเป็นมา และความสำคัญ	4.33	0.55	มาก
3. วัตถุประสงค์	4.34	0.52	มาก
4. แนวคิด หลักการหรือทฤษฎี	4.29	0.55	มาก
5. กระบวนการพัฒนา	4.39	0.56	มาก
6. ผลการใช้นวัตกรรม	4.21	0.56	มาก

7. บทเรียนที่ได้รับ	3.80	0.56	มาก
8. การเผยแพร่หรือขยายผล	3.63	0.63	มาก
เฉลี่ย	**4.20**	**0.55**	**มาก**

ตารางที่ 7 พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$= 4.20, S.D. = 0.55) เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบพบว่าองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ ชื่อเรื่อง ($\bar{x}$= 4.48, S.D. = 0.52) รองลงมาคือกระบวนการพัฒนา ($\bar{x}$= 4.39, S.D. = 0.56) และวัตถุประสงค์ ($\bar{x}$= 4.34, S.D. = 0.52) ตามลำดับ

4. ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบทของผู้บริหารสถานศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า ประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบทของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้วิจัยสามารถจำแนกผลการวิจัยตามตารางที่ 8 ดังนี้

ตารางที่ 8 ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบท

รายการ	**ระดับการประเมิน**		
	$\bar{x}$	**S.D.**	**ความหมาย**
1. ความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ	4.58	0.52	มากที่สุด
2. ความเป็นไปได้ของรูปแบบ	4.55	0.51	มากที่สุด
3. ความเหมาะสมชอบธรรมของรูปแบบ	4.32	0.53	มาก
4. ความถูกต้องของรูปแบบ	4.52	0.53	มากที่สุด
5. ความรับผิดชอบของรูปแบบ	4.26	0.52	มาก
เฉลี่ย	**4.48**	**0.52**	**มาก**

จากตารางที่ 8 พบว่า ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบท โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$= 4.48, S.D. = 0.52) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ ($\bar{x}$= 4.58, S.D. = 0.52) รองลงมาคือ ความเป็นไปได้ของรูปแบบ ($\bar{x}$= 4.55, S.D. = 0.51) ความถูกต้องของรูปแบบ ($\bar{x}$= 4.52, S.D. = 0.53) ตามลำดับ

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบ ความต้องการจำเป็น และแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบทของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบทประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ 30 ตัวชี้วัด และผลการประเมินความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากองค์ประกอบดังกล่าวครอบคลุมบทบาทสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาในการขับเคลื่อนคุณภาพงานวิชาการ ตั้งแต่การกำหนดทิศทางทางวิชาการ การบริหารหลักสูตรและการเรียนรู้ การนิเทศและประเมินผล การเสริมสร้างบรรยากาศทางวิชาการ และการพัฒนาครูและชุมชนแห่งการเรียนรู้ เป็นภารกิจที่ต้องเชื่อมโยงกับสภาพจริงของสถานศึกษาโดยเฉพาะโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 ที่มีความแตกต่างทั้งด้านภูมิประเทศ วัฒนธรรม ภาษา ทรัพยากร บุคลากร และโอกาสทางการศึกษา การที่สภาพปัจจุบันอยู่ในระดับปานกลาง แต่สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด และค่าดัชนีความต้องการจำเป็น 0.48 สะท้อนว่าผู้บริหารต้องได้รับการพัฒนาอย่างจริงจังโดยเฉพาะ

ด้านการนิเทศและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ การกำหนดทิศทางทางวิชาการ และการพัฒนาครูและชุมชนแห่งการเรียนรู้ สอดคล้องกับ Hallinger (2018, p.12) ที่เน้นบทบาทของผู้นำทางวิชาการในการกำหนดพันธกิจ การบริหารหลักสูตรและการเรียนรู้ และการสร้างบรรยากาศทางวิชาการและ Leithwood, Harris and Hopkins (2020, p.8) ที่ว่าผู้บริหารต้องสามารถกำหนดทิศทางพัฒนาบุคลากรและใช้ข้อมูลเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียน การศึกษาข้อมูลพื้นฐานสอดคล้องกับชุณวัฒน์ ปุงบางกระดี่ (2564, น.420-433) เรื่องการพัฒนานวัตกรรมการบริหารวิชาการโรงเรียนประถมศึกษาตามแนวคิดการประเมินแบบร่วมมือและเป้าหมายของสะเต็มศึกษาที่มีการศึกษาองค์ประกอบ ความต้องการจำเป็น และแนวปฏิบัติที่ดีของการบริหารงานวิชาการ

2. เพื่อสร้างและตรวจสอบคุณภาพรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบทของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า รูปแบบมี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ แนวคิดทฤษฎี วัตถุประสงค์ สาระการพัฒนา ขั้นตอนการพัฒนา และการวัดและประเมินผล มีขั้นตอนการพัฒนา 5 ขั้น ได้แก่ รู้บริบท เติมภาวะผู้นำ ออกแบบวิชาการ หนุนเสริม และสกัดนวัตกรรม สาระการพัฒนา 7 ประเด็น ผลการตรวจสอบคุณภาพร่างรูปแบบโดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากรูปแบบได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบตามกระบวนการวิจัยและพัฒนา เริ่มจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ความต้องการจำเป็น และแนวทางการพัฒนา ก่อนนำ มาสังเคราะห์เป็นองค์ประกอบ ขั้นตอน และสาระการพัฒนาที่มีความเชื่อมโยงกันอย่างเป็นลำดับ จุดเด่นของรูปแบบคือไม่ได้เน้นการอบรมให้ความรู้เพียงอย่างเดียวแต่เริ่มจากการให้ผู้บริหารรู้บริบทของโรงเรียนตนเอง นำไปสู่การพัฒนาภาวะผู้นำ การออกแบบงานวิชาการ การหนุนเสริมระหว่างปฏิบัติและการสกัดบทเรียนเป็นนวัตกรรมการบริหาร งานวิชาการเชิงบริบท สอดคล้องกับรัตนะ บัวสนธ์ (2565, น.112) McKenney & Reeves (2018, p.141) เน้นการสร้าง ตรวจสอบ ทดลองใช้ และปรับปรุงรูปแบบจากข้อมูลเชิงประจักษ์และบริบทการปฏิบัติจริง รวมทั้งวิเชียร ทองคลี่ (2560, น.194) นำเสนอรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 มี 5 องค์ประกอบ คือ การมีวิสัยทัศน์ที่ทันสมัย การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาศักยภาพบุคลากร การสร้างเครือข่ายความร่วมมือการทำงาน และการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ ศิริพงษ์ กลั่นไพฑูรย์ (2564, น.180) นำเสนอรูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ 1) องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัล 2) วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัล และ 3) กระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัล

3. เพื่อศึกษาทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบทของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า ผู้บริหารมีภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบท ความสามารถในการพัฒนานวัตกรรมการบริหารงานวิชาการเชิงบริบท และคุณภาพนวัตกรรมการบริหารงานวิชาการเชิงบริบทโดยรวมอยู่ในระดับมาก คุณภาพการบริหารงานวิชาการเชิงบริบทมีคะแนนพัฒนาการสัมพัทธ์อยู่ในระดับสูง แสดงว่ารูปแบบสามารถส่งเสริมให้ผู้บริหารนำความรู้และทักษะไปใช้ในการบริหารงานวิชาการจริง อาจเนื่องมาจากกระบวนการ พัฒนาตามรูปแบบช่วยให้ผู้บริหารเริ่มจากการวิเคราะห์บริบทและปัญหาของโรงเรียน กำหนดเป้าหมายทางวิชาการ ออกแบบแนวทางหรือนวัตกรรม ทดลองใช้ ติดตามผล และปรับปรุงการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้ผู้บริหารสามารถเชื่อมโยงข้อมูลจริงของสถานศึกษากับการพัฒนางานวิชาการได้ชัดเจนขึ้น ผลที่พบว่าโรงเรียนเมืองมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือโรงเรียนชนบทและโรงเรียนพื้นที่สูง สะท้อนว่าความพร้อมด้านบุคลากร ทรัพยากร เทคโนโลยี เครือข่ายสนับสนุนมีผลต่อการนำรูปแบบไปใช้ อย่างไรก็ตาม การที่ทุกบริบทยังมีผลอยู่ในระดับมากและมีพัฒนาการสูง แสดงว่ารูปแบบมีความยืดหยุ่น และสามารถปรับใช้กับโรงเรียนที่มีข้อจำกัดแตกต่างกันได้ สอดคล้องกับ Glickman, Gordon & Ross-Gordon (2018, pp.5-8) ไม่มีในเอกสารอ้างอิงได้ให้ความสำคัญกับการนิเทศเพื่อพัฒนาวิชาชีพและ Hargreaves & O'Connor (2018, pp.3-7) ที่เน้นการเรียนรู้

ร่วมกันเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา กุสุมาลย์ ศิริไม้ จำเนียร พลหาญ และกฤษกนก ดวงชาทม (2563, น.207) ศึกษาเรื่องรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครูโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน พบว่า ภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด

4. เพื่อศึกษาประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบทของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากโดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ รองลงมาคือความเป็นไปได้และความถูกต้องของรูปแบบ แสดงให้เห็นว่ารูปแบบมีคุณค่าในการนำไปใช้พัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา สามารถปฏิบัติได้จริง และมีความน่าเชื่อถือในเชิงกระบวนการพัฒนา ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากรูปแบบเกิดจากการศึกษาข้อมูลหลายแหล่ง ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ ทดลองนำร่อง ทดลองใช้ และประเมินหลังการใช้จริงจึงทำให้รูปแบบมีความสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการจำเป็นของพื้นที่ โดยเฉพาะการพัฒนาผู้บริหารให้สามารถวิเคราะห์บริบท กำหนดทิศทางทางวิชาการ พัฒนาครู นิเทศติดตาม สร้างนวัตกรรมการบริหารงานวิชาการที่เหมาะสมกับโรงเรียนแต่ละประเภท ผลดังกล่าวสอดคล้องกับ The Joint Committee on Standards for Educational Evaluation (2010, pp.11-24) ที่เสนอว่าการประเมินรูปแบบควรพิจารณาด้านความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม ความถูกต้องและความรับผิดชอบ รูปแบบที่พัฒนาขึ้นจึงสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบทและยกระดับคุณภาพงานวิชาการของสถานศึกษาในพื้นที่ที่มีความแตกต่างอย่างเหมาะสมและ เป็นระบบ สอดคล้องกับศศิศ ศิริพรหมมา (2560, น.142) เรื่องการพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 ศิริพงษ์ กลั่นไพฑูรย์ (2564, น.186) เรื่องรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีการประเมินรูปแบบด้านความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้อง

ข้อค้นพบทางวิชาการ หรือองค์ความรู้ใหม่

1. องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบท งานวิจัยค้นพบว่าภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบทของผู้บริหารสถานศึกษาประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) การกำหนดทิศทางทางวิชาการ 2) การบริหารหลักสูตรและการเรียนรู้ 3) การนิเทศและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ 4) การเสริมสร้างบรรยากาศทางวิชาการ และ 5) การพัฒนาครูและชุมชนแห่งการเรียนรู้ ซึ่งสะท้อนบทบาทของผู้บริหารที่ต้องเชื่อมโยงกับสภาพจริงของโรงเรียนแต่ละประเภท (เมือง ชนบท พื้นที่สูง พื้นที่พิเศษ)

2. รูปแบบการพัฒนาใหม่ที่มี 5 ขั้นตอนเฉพาะบริบท องค์ความรู้ใหม่ที่เป็นแกนหลักของงานวิจัยคือ รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบทมี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ แนวคิดทฤษฎี วัตถุประสงค์ สาระการพัฒนา ขั้นตอนการพัฒนา และการวัดประเมินผล โดยมีขั้นตอนการพัฒนา 5 ขั้น ที่ไม่ใช่การอบรมให้ความรู้แบบทั่วไป แต่เน้นกระบวนการรู้บริบท เติมภาวะผู้นำออกแบบวิชาการ หนุนเสริม สกัดนวัตกรรม ซึ่งเชื่อมโยงการเรียนรู้กับการปฏิบัติจริงในพื้นที่

3. หลักฐานเชิงประจักษ์ยืนยันประสิทธิผลของรูปแบบ ผลการทดลองใช้กับผู้บริหาร 150 คน พบว่าคะแนนพัฒนาการสัมพัทธ์ด้านคุณภาพการบริหารงานวิชาการเชิงบริบทอยู่ในระดับสูง (65.34) และเมื่อประเมินโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านความเป็นประโยชน์ของรูปแบบที่ได้คะแนนสูงสุด แสดงให้เห็นว่ารูปแบบนี้ใช้ได้จริงและมีความยืดหยุ่นเพียงพอที่จะปรับใช้กับโรงเรียนที่มีบริบทแตกต่างกันในพื้นที่ห่างไกล/พื้นที่สูง

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรนำรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบทของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นแนวทางการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการพัฒนาความสามารถในการวิเคราะห์บริบทของโรงเรียน การกำหนดทิศทางทางวิชาการ การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ การนิเทศและประเมินผล และการพัฒนาครู

1.2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรจัดทำคู่มือหรือแนวทางการใช้รูปแบบให้ชัดเจนที่อธิบายขั้นตอนการพัฒนา พร้อมกำหนดกิจกรรม เครื่องมือ ระยะเวลา ผู้รับผิดชอบ และหลักฐานประกอบการดำเนินงานเพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษานำไปใช้ได้จริงและปรับให้เหมาะกับสภาพปัญหาและข้อจำกัดของแต่ละโรงเรียน

1.3 ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน โดยเริ่มจากการวิเคราะห์ข้อมูลผู้เรียน ครู ผลสัมฤทธิ์ หลักสูตร ทรัพยากร ชุมชน ภาษา วัฒนธรรม และข้อจำกัดของพื้นที่ จากนั้นนำข้อมูลดังกล่าวไปกำหนดเป้าหมาย จุดเน้น แผนงาน โครงการ หรือกิจกรรมทางวิชาการที่สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ

1.4 ศึกษานิเทศก์และผู้เกี่ยวข้องควรใช้รูปแบบเป็นแนวทางการนิเทศ ติดตาม ชี้แนะผู้บริหารสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะด้านการนิเทศและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่มีค่าความต้องการจำเป็นสูงสุดเพื่อให้ผู้บริหารสามารถพัฒนาระบบนิเทศภายใน การให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ครูและการใช้ผลการนิเทศเพื่อปรับปรุงคุณภาพการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นรูปธรรม และเกิดประโยชน์สูงสุด

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัยติดตามผลการใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบทของผู้บริหารสถานศึกษาระยะยาว เพื่อศึกษาความคงทนของพัฒนาการภาวะผู้นำทางวิชาการเชิงบริบท ความสามารถในการพัฒนานวัตกรรมการบริหารงานวิชาการเชิงบริบท และผลที่เกิดขึ้นต่อคุณภาพการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง

2.2 ควรศึกษาวิจัยเปรียบเทียบผลการใช้รูปแบบกับผู้บริหารสถานศึกษาในบริบทอื่น เช่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขยายโอกาส โรงเรียนในเขตเมือง โรงเรียนในพื้นที่ห่างไกล เพื่อศึกษาความแตกต่างของบริบท ปัจจัยสนับสนุน และข้อจำกัดที่มีผลต่อประสิทธิผลของรูปแบบ

2.3 ควรศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการนิเทศและชี้แนะผู้บริหารสถานศึกษาเชิงลึกโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ระบบพี่เลี้ยงทางวิชาการ เครือข่ายผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมการนำรูปแบบไปใช้ในการบริหารงานวิชาการเชิงบริบทได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา แสงสารพันธ์. (2562). *การพัฒนาตัวบ่งชี้สมรรถนะภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. (วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต). สาขาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย บูรพา: ชลบุรี.

กุสุมาลย์ ศิริไม้ จำเนียร พลหาญ และกฤษกนก ดวงชาทม. (2563). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครูโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์. *วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 7*(1), 207-224.

ชุณวัฒน์ ปุงบางกระดี่. (2564). *การพัฒนานวัตกรรมการบริหารวิชาการโรงเรียนประถมศึกษาตามแนวคิดการประเมินแบบร่วมมือและเป้าหมายของสะเต็มศึกษา*. (วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต). สาขาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: กรุงเทพมหานคร.

รัตนะ บัวสนธ์. (2565). *การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ และคณะ. (2567). การพัฒนานวัตกรรมการบริหารความเป็นอิสระเพื่อสร้างนวัตกรรุ่นเยาว์ของสถานศึกษาพึ่งตนเอง. *วารสารศิลปะการจัดการ, 8*(3), 586-607.

วนิดา เชื้อคมตา. (2566). *ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1*. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). สาขาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร: สกลนคร.

วาสนา บุญมาก. (2562). *การพัฒนารูปแบบการนิเทศแบบบูรณาการเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. (วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต). สาขาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยนเรศวร: พิษณุโลก.

วิทยา จันทร์ศิลา. (2561). *การบริหารสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร*. พิษณุโลก: รัตนสุวรรณการพิมพ์.

วิเชียร ทองคลี่. (2560). *รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา*. (วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต). สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา: นครราชสีมา.

ศศิศ ศิริพรหมมา. (2560). *การพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1*. (วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต). สาขาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา: กรุงเทพมหานคร.

ศิริพงษ์ กลั่นไพฑูรย์. (2564). *รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. (วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต). สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร: พิษณุโลก.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2. (2566). *แผนปฏิบัติการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567*. แม่ฮ่องสอน: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). *แนวทางการนิเทศเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามนโยบายลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). *รายงานประจำปี 2564*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2559). *รูปแบบการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่: บทเรียนทางเลือกและเงื่อนไขความสำเร็จ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2564ก). *แนวทางสนับสนุนการจัดการศึกษาในพื้นที่ทุรกันดารห่างไกล*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2564ข). *รายงานการศึกษาไทย พ.ศ. 2562-2564*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2565). *รายงานผลการวิจัยการพัฒนาสถานศึกษาให้บรรลุผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและการอาชีวศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดตากและจังหวัดนครศรีธรรมราช*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2566). *รายงานผลการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการบริหารจัดการสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการนำมาตรฐานการศึกษาของชาติสู่การปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สุกัญญา แช่มช้อย. (2565). *การบริหารสถานศึกษาเพื่อการสร้างนวัตกรรุ่นเยาว์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุธินี ฤกษ์ขำ. (2560). *การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หลักการและการประยุกต์*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

องค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564). *การนำโรงเรียนไปสู่เด็กทุกคน การจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสในโรงเรียนเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดแม่ฮ่องสอน*. กรุงเทพฯ: องค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย.

Brauckmann-Sajkiewicz, S., & Pashiardis, P. (2022). Context-responsive leadership. In M. A. Peters (Ed.), *Encyclopedia of teacher education* (pp. 1-5). Singapore: Springer.

Fullan, M. et al. (2020). *Education reimagined: The future of learning*. New York: Microsoft Education.

Fullan, M. and Quinn, J. (2016). *Coherence: The right drivers in action for schools, districts and systems*. Thousand Oaks: Corwin.

Glickman, C. D., Gordon, S. P., & Ross-Gordon, J. M. (2018). *Supervision and instructional leadership: A developmental approach.* (8th ed.). Boston: Pearson Education.

Hallinger, P. (2018). Bringing context out of the shadows of leadership. *Educational management administration & leadership, 46*(1), 5-24.

Hallinger, P., & Heck, R. H. (2010). Leadership for learning: Does collaborative leadership make a difference in school improvement. *Educational Management Administration & Leadership, 38*(6), 654-678.

Hargreaves, A., & O'Connor, M. T. (2018). *Collaborative professionalism: When teaching together means learning for all*. Thousand Oaks, CA: Corwin.

Knight, J. (2018). *The impact cycle: What instructional coaches should do to foster powerful improvements in teaching*. Thousand Oaks: Corwin.

Leithwood, K., Harris, A., & Hopkins, D. (2020). Seven strong claims about successful school leadership revisited. *School Leadership & Management, 40*(1), 5-22.

McKenney, S. E., & Reeves, T. C. (2018). *Conducting educational design research*. (2nd ed.). New York, NY: Routledge.

Moreno-Medina, I. (2024). Educational leadership in schools located in challenging contexts: Leaders make a difference. *International Journal of Educational Leadership and Management, 12*(2), 117-134.

OECD. (2018). *Equity in education: Breaking down barriers to social mobility*. Paris: OECD Publishing.

OECD. (2019). *Trends shaping education 2019*. Paris: OECD Publishing.

Robinson, V. M. J. (2011). *Student-centered leadership*. San Francisco: Jossey-Bass.

The Joint Committee on Standards for Educational Evaluation. (2010). *The personnel evaluation standards: How to assess systems for evaluating educators*. (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Corwin Press.

Tintoré, M., & Gairín, J. (2022). Tres décadas de investigación sobre liderazgo educativo en España: Un mapeo sistemático. REICE. *Revista Iberoamericana sobre Calidad, Eficacia y Cambio en Educación, 20*(3), 5-24.

UNESCO. (2023). *Global education monitoring report 2023*: Technology in education. Paris: UNESCO.

World Bank. (2024). *Thailand's small school challenge and options for quality education*. Retrieved 2 May 2024, from https:// blogs.worldbank.org/en/eastasiapacific/thailand-s-small-school-challenge-and-options-quality-education.